

Mecmû'a-i Hâfiz-i Ebrû'nun ilk sayfası
(Süleymaniye Ktp., Damad İbrahim Paşa, nr. 919)

BİBLİYOGRAFYA :

Hâfiz-i Ebrû, *Zübdetü't-tevârih* (nşr. Seyyid Kemâl Hâc Seyyid Cevâdî), Tahran 1372, nâşirin mukaddimesi; Hândîr, *Habîbî's-siyer*, IV, 8; *Keşfü'z-zunûn*, II, 951; Barthold, *Türkistan*, s. 40, 72 vd., 106, 112, 361; a.mlf., *Khafizi Abru i yego soçneniya*, al-Muzaffariya, Petersburg 1897, s. 1-28; a.mlf., "Hâfiz Ebrû", *IA*, V/1, s. 77; Browne, *LHP*, III, 424-426; Storey, *Persian Literature*, I/1, s. 86-89; II, 132; Tebrîzî, *Reyhânetü'l-edeb*, II, 9-10; Safâ, *Edebiyyât*, IV, 486-489; a.mlf., *Gencine-i Sûhan*, V, 181-187; Karatay, *Farça Yazmalar*, s. 52-53; Nefsî, *Târîh-i Nazm u Neşr*, I, 237-238; I. Krachkovsky, *Târîhü'l-edebî'l-coğrafiyyi'l-Arabî* (trc. Selâhâddin Osman Hâşim), Kahire 1965, II, 525-528; Rypka, *HIL*, s. 440; Münzevi, *Fihrist*, VI, 4190-4194; Hânâbâ, *Fihrist*, II, 1554-1555, 2409-2410; IV, 4532; H. M. Elliot - J. Dowson, *The History of India*, Delhi 1990, IV, 1-6; İsmail Aka, *Mirza Şahrûh ve Zamanı*, Ankara 1994, s. XVI, XVII, XVIII, XIX; Hânâbâ Beyânî, "H. A. Bihdâdîni est?", *Âmuziş u Perveriş*, X, Tahran 1319 hş., s. 62-64; a.mlf., "Hâfiz-i Ebrû ve Hâkîkat u Fevâ'id-i 'İlm-i Târîh ez Nazar-ı Vey", *Berresihâ-yı Târîhî*, V/4, Tahran 1349 hş., s. 231-254; a.mlf., "Şahnâme-i Baysunğurî ve Hâfiz-i Ebrû", a.e., VI/3, Tahran 1350 hş., s. 159-178; F. Tauer, "Beitrag zur Kenntniss der Geschichte werke Hâfiz-i Abrûs", *Bibliotheca Orientalis*, XV, Leiden 1958, s. 146-148; a.mlf., "İtimurlar Devrinde Tarihçilik" (trc. A. Ateş), *TTK Bulletin*, XXIX (1965), s. 53-57; a.mlf., "Hâfiz Abrû", *El²* (Ing.), III, 59-60; A. K. S. Lambton, "Early Timurid Theories of State: Hâfiz Abrû and Nizâm al-Din Şâmî", *BEO*, XXX (1978), s. 1-9; Ferhad Defterî, "Târîh-i İsmâ'îliyye-i Hâfiz-i Ebrû", *Neşr-i Dâniş*, VI/6, Tahran 1365 hş., s. 34-37; Dihhûda, *Lugâtnâme*, XI, 106-108.

DIÂ

HÂFİZ-İ HÂRİZMÎ (Hâfız Xوارزمی)

XV. yüzyılın önemli
Çağatay şairlerinden biri
(bk. ÇAĞATAY EDEBİYATI).

HÂFİZ HÜSNÜ, Enderunlu (1858-1919)

Türk müzikisi bestekârı,
mevlidhan ve hânende.

İstanbul Üsküdar'da doğdu. Asıl adı bazı eserlerde Hüseyin, bazılarında Mehmed olarak kaydedilir. Babası, Harem İskeleyi'ndeki Tâhir Efendi Camii imamı Hâfiz Mehmed Hakkı Efendi'dir. Henüz mahalle mektebinde iken sesinin güzelliğiyle dikkati çekti. Daha sonra Sultan Abdülaziz'in isteği üzerine saraya alınarak Enderun'da tahsilini sürdürdü ve hıfzını tamamladı. Yetişmesiyle padişahın da ilgilendiğini kendisi ifade etmiştir.

1875'te Hırka-i Şerif Dairesi müezzinliğine, beş yıl sonra da Enderun Mektebi Kur'an-ı Kerim muallimliğine tayin edildi. 1887'de müezzinlik görevi de üzerinde kalmak üzere Hırka-i Şerif Dairesi hademeliğine, 1900 yılında Hırka-i Şerif Dairesi ikinci imamlığına getirildi. Bu arada babasının vefatı üzerine onun camisinde bir müddet imamlık yaptı. Enderun'da başlalık ve surre emini ağalığı görevlerinde bulundu. Son zamanlarında boğazındaki bir hastalık sebebiyle sesi kısaldığından II. Abdülhamid ve Sultan Mehmed Reşad tarafından ameliyat ettirildi; fakat sesi eski parlaklığına kavuşamadı. Ferik Ahmed Muhtar Paşa'nın kurduğu Müze-i Askerî-i Osmânî bünyesinde faaliyete geçen Mehterhâne-i Hâkânî'de müzik dersleri verdi (1914). Yakalandığı dizanteriden kurtulamayan Hâfiz Hüsnü 1 Haziran 1919 tarihinde Gureba Hastanesi'nde vefat etti ve Edirnekapı Mezarlığı'na defnedildi.

Hâfiz Hüsnü Efendi parlak sesi ve bestelediği eserlerle şöhret olmuştur. Enderun'daki eğitimi sırasında Arapça, Farsça ve Fransızca öğrenmesinin yanı sıra Sermüezzin Rifat Bey ve Hacı Fâik Bey gibi üstatlardan faydalanarak müzik bilgisini ilerletti. Bir müddet sonra müzik meclislerinin aranan hânendeleri arasında yer almaya başladı. Bu meclislerde Ali Rifat Bey (Çağatay), Tanbûrî Cemil Bey, Neyzen Aziz Dede, Rahmi Bey, Ziyâ Paşa, Kaşıyarık Hüsâmeddin Efendi, Üdî Nevres, Halit Lemi Bey (Atlı), Lavtacı Andon,

Leon Hancıyan gibi hânende ve sâzende-lerle beraber bulundu. Kur'an ve mevlid okurken gösterdiği hassasiyet, ezan okuyuşundaki ses genişliği, dua esnasındaki uzun âmin çekişleri onun en dikkat çeki özelliklerindedir. Dolmabahçe Camii'nde okuduğu ezanın Üsküdar'dan duyulduğu söylenir. Hafif kısık ve yakıcı sesiyle okuduğu mevlidlerde özellikle makam geçkilerindeki ustalığı ve sanat-kârane taksimleriyle şöhret bulmuştur. Eserleri duyarak ve yaşayarak okurdu. Müzik icrası esnasında ortama çok önem verir, gürültü ve ilgisizliğe tahammül edemezdi. Nitekim Erenköy'deki bir fasıl esnasında, dinleyiciler arasında fazla konuşma olması üzerine sazı durdurup orada bulunanlara, dinlemek istemeyenlerin dışarı çıkmasını hiddetli bir şekilde hatırlatması, bu konudaki hassasiyetinin bir örneğidir. Edirne'nin Bulgarlar'dan kurtuluşu gününde (21 Temmuz 1913) Selimiye Camii'nde okuduğu ezan ve mevlid, uzun süre hâfızlardan silinmeyecek izler bırakmış icralardandır. I. Dünya Savaşı sırasında Enver Paşa tarafından Fâtih Camii'nde düzenlenen törende okuduğu mevlid, son mevlidi olmuştur. Hâfiz Hüsnü'nün yetiştirdiği talebeler arasında Tanbûrî Fâize Ergin ile Hâfiz Sâmî en meşhurlarıdır.

Hâfiz Hüsnü Efendi, kimseden ders almaksızın kendi kendine üflemesini öğrendiği neydeki ustalığı yanında şarkı, marş ve ilâhi formlarında bestelediği yüze yakın eserle bestekârlıktaki gücünü de ortaya koymuştur. Daha çok Hacı Ârif Bey tesirinin hissedildiği şarkıları arasında, "Çok sürmediy geçti tarab-ı şevk-i bahârim" mısraıyla başlayan bestenigâr şarkısı ile, "Sabâ, taraf-ı vefâdan peyâm yok mu?" mısraıyla başlayan mâhur şarkısı sevilen eserlerdendir. Ayrıca, "Gönül mazhardır envâr-ı cemâle" mısra ile başlayan bayatı-araban ilâhisi de sıkça okunan eserler arasındadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ezgi, *Türk Musikisi*, IV, 123-124; Ergun, *Antoloji*, II, 654, 682; İbnülemin, *Hoş Sadâ*, s. 187; Mustafa Rona, *Yirminci Yüzyıl Türk Musikisi*, İstanbul 1970, s. 48-51; Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, II, 26, 52, 116, 122; Cüneyd Kosal, *99 Makamda İlahîler*, İstanbul 1994, s. 30-31; Murat Bardakçı, *Refik Bey. Refik Fersan ve Hatıraları*, İstanbul 1995, s. 93, 109, 118-122, 130-131; Hayri Yenigün, "Hâfiz Hüsnü Efendi (Enderunlu)", *Musikî ve Nota Mecmuası*, sy. 17, İstanbul 1971, s. 11; Orhan Nasuhioğlu, "Refik Fersan'dan Hatıralar", *MM*, sy. 417 (1987), s. 12-14; sy. 418 (1987), s. 19-20; Öztuna, *BTMA*, I, 362-363.

NURİ ÖZCAN